

۵. ۲. ۲. برنامه اطلاعات برای همه (IFAP)

برنامه اطلاعات برای همه توسط یونسکو و به منظور ایجاد چارچوبی برای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه «ساخت جامعه اطلاعاتی برای همه» بنیان نهاده شد. شورایی بین‌الدولی متشکل از ۲۶ کشور عضو، برای مدیریت، برنامه‌ریزی و پیاده‌سازی این برنامه انتخاب گردید. در حالی که تمرکز جهانی برای ایجاد اتصال دیجیتالی میان مردم است، تمرکز یونسکو بر محتوای چنین اتصالی و نیز اعتماد به نفس (یا توانمندی) مردم در پیوند با دسترسی و استفاده بهینه از اطلاعات است. در این زمینه، برنامه راهبردی ۲۰۰۸-۲۰۱۳ برنامه «اطلاعات برای همه» چشم‌اندازی شش‌ساله از این طرح و پیشنهادهایی برای همگرا کردن تلاش‌ها در راستای دستیابی به این چشم‌انداز ارائه کرده است. مأموریت اصلی این برنامه «حمایت از کشورهای عضو برای ایجاد و کاربست سیاست‌های اطلاعات و راهبردهای دانش در جهانی است که به طور روزافزونی در حال استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌باشد»

(Bureau of the Intergovernmental Council of the Information for All Programme, 2007).

این برنامه راهبردی بر پایه دو سند بین‌المللی مهم یعنی برنامه راهبردی میان ۲۰۰۸-۲۰۱۳ یونسکو و نیز اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی^۵ تدوین شد. برنامه راهبردی یونسکو در بخش پیشین ارائه شد. در ادامه اشاره کوتاهی به برنامه عملیاتی تدوین شده برای WSIS می‌شود.

مسئولیت تسهیل‌گری بین‌المللی شش اقدام WSIS که در ادامه آمده بر دوش یونسکو گذاشته شده است:

- C3: دسترسی به اطلاعات و دانش

- C7: یادگیری الکترونیکی^۶

- C7: علوم الکترونیکی^۷

⁵ The World Summit on the Information Society (WSIS)

⁶ E-learning

⁷ E-science

- C8: تنوع و هویت فرهنگی، تنوع زبانی و محتوای محلی^۸

- C9: رسانه‌ها

- C10: جنبه‌های اخلاقی جامعه اطلاعاتی

اطلاعات به طور آشکاری زیربنای این شش اقدام است. در واقع، یونسکو از سوی اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی مأموریت یافته تا با فراهم‌سازی زیرساخت‌های اطلاعاتی (از جمله تقویت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی) انجام این شش اقدام را تسهیل کرده و در راستای ورود جهان به جامعه اطلاعاتی به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته نقش آفرینی کند. انجام این مهم از طریق سیاست‌گذاری‌های مختلف در سطح یونسکو و نیز برنامه اطلاعات برای همه و برخی دیگر برنامه‌ها^۹ برنامه‌ریزی شده است.

مأموریت اصلی IFAP چنانکه پیش‌تر آمد کمک به توسعه چارچوب سیاست‌های اطلاعات و به کارگیری آن در هر یک از کشورهای عضو به طور منحصر به فرد و با توجه به ویژگی‌ها و نیازهای هر کشور است. به طور طبیعی توسعه چنین چارچوب‌هایی وابسته به برخی متغیرها مانند در دسترس بودن زیرساخت‌های ارتباطی (اتصال)، مهارت‌های مردم در زمینه استفاده از اطلاعات (توانمندی) و در دسترس و دست یافتنی بودن خود اطلاعات (محتوا) است. در این راستا، فعالیت‌های زیر برای انجام رسالت IFAP پیش‌بینی شده است:

- «تدوین یک الگوی عمومی و الگوهایی برای راهبردها و سیاست‌های اطلاعات و دانش که

دستاوردهای گروه‌های کاری تخصصی به پیوست آن شده باشد.

- ارائه مشاوره به کشورهای عضو و سازمان‌های همکار برای شناسایی کشورهایی که سودمندی‌های

برخورداری از چارچوب سیاست ملی اطلاعات را تشخیص داده باشند.

⁸ Local content

^۹ از جمله International Programme for the Development of Communication (IPDC)

- شناسایی آژانس‌های ملی هدایتگر در هر یک از کشورهای عضو، با توجه به اینکه چنین آژانس‌هایی می‌توانند کتابخانه‌های ملی، آرشیوهای ملی، آژانس‌های توسعه یا وزارتخانه‌ها باشند.

- تهیه رهنمودهای سیاست اطلاعات که اولویت‌های IFAP را پوشش دهد (این اولویت‌ها در ادامه آمده است).

- شناسایی و انتشار نمونه‌هایی از پراتیک‌های خوب¹⁰.

- نظارت بر فرایندهای تدوین سیاست‌های اطلاعات و ارائه مشاوره به کشورهای عضو درباره مدل‌های مرتبط.

- تقویت کمیسیون‌های ملی و کمیته‌های ملی IFAP در زمینه ایجاد چارچوب سیاست ملی اطلاعات.

- پشتیبانی از توسعه توانمندی‌ها [ی کاربران] در کشورهای عضو (Bureau of the Intergovernmental Council of the Information for All Programme, 2007).

برای انجام‌پذیر نمودن این اقدامها، برنامه اطلاعات برای همه، تمرکز خود را بر پنج اولویت مهم یعنی اطلاعات برای توسعه، سواد اطلاعاتی، حفاظت از اطلاعات، اخلاق اطلاعات و دسترس‌پذیری اطلاعات در کشورهای عضو گذاشته است. از این میان، سواد اطلاعاتی، حفاظت از اطلاعات و اخلاق اطلاعات سه اولویتی هستند که - در برنامه راهبردی شش‌ساله یونسکو در بخش پیشین بررسی شد- مورد تأکید قرار گرفته‌اند و بخش‌های کلیدی چارچوب سیاست‌های اطلاعات را تشکیل می‌دهند. از دو اولویت دیگر، اطلاعات برای توسعه بر ارزش اطلاعات در یافتن مسائل در پیوند با توسعه تمرکز دارد. دسترس‌پذیری اطلاعات نیز مسائل مختلف پیرامون دسترس‌پذیری، دست‌یافتنی بودن و قابل خرید بودن اطلاعات را دربرمی‌گیرد؛ از این جمله می‌توان به چندزبانی بودن، فرداده،

¹⁰ Good practices

میان‌کنش‌پذیری، نرم‌افزارهای منبع باز، دسترسی آزاد، پروانه‌های Creative Commons و نیز نیازهای ویژه افراد ناتوان جسمی اشاره کرد. این اولویت‌ها باید در چارچوب سیاست‌های اطلاعات ملی برای هر یک کشورهای عضو گنجانده شود (همان).

همراستا با این پنج اولویت، هدف‌های راهبردی و راهبردهای IFAP به شکل زیر تدوین شده است:

۱. «اهمیت اطلاعات در برنامه‌های توسعه ملی:

- حمایت از مدیریت مناسب رکوردها در دولت‌ها با همکاری برنامه توسعه ملل متحد^{۱۱}؛
- مدیریت و ترویج یک محیط پیوسته برای به اشتراک گذاری نمونه‌های موفق؛
- حمایت از طریق تأمین مالی پروژه‌هایی در زمینه استفاده خلاقانه از اطلاعات برای توسعه؛
- همکاری با برنامه بین‌المللی توسعه ارتباطات به منظور استفاده از زیرساخت‌های رسانه‌ای که آن برنامه را مورد حمایت قرار می‌دهد.

۲. پرورش جامعه‌های باسواد اطلاعاتی:

- ترویج انتشارت IFAP زیر نام «فهم سواد اطلاعات: نیازی اساسی^{۱۲}»؛
- پیگیری تدوین و کاربست شاخص‌های سواد اطلاعاتی بر پایه انتشارات IFAP زیر نام «به سوی شاخص‌های سواد اطلاعاتی^{۱۳}»؛
- حمایت از طریق تأمین مالی پروژه‌هایی در زمینه توسعه توانمندی‌های انسانی در

دسترسی، تمیز، نقد، استفاده و خلق اطلاعات (سواد اطلاعاتی) و مشارکت در جهان الکترونیکی^{۱۴}

(سواد دیجیتال)؛

¹¹ United Nations Development Program: www.undp.org

¹² Understanding Information Literacy: A Primer

¹³ Towards Information Literacy Indicators

¹⁴ E-world

- ترویج گنجاندن سوادهای نوین در برنامه‌های درسی ملی.
۳. شناسایی و ترویج راهکارهای هزینه-سودمند برای حفاظت از اطلاعات:
- ترویج حفاظت از میراث مستند از طریق برنامه حافظه جهانی؛
 - حمایت از توسعه استانداردها و ابزارهای مدیریت حفاظت از اطلاعات؛
 - تقویت توانمندی کتابداران و آرشیویست‌ها در واکنش به چالش‌های دیجیتال‌سازی مواد
- آنالوگ و حفاظت از مواد دیجیتال؛
- همکاری با شریکان بخش خصوصی برای در نظر گرفتن چالش‌های مالی و فنی ذخیره‌سازی دیجیتال؛
 - همکاری با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی به ویژه ایفلا، شورای بین‌المللی آرشیوها (ایکا^{۱۵}) انجمن بین‌المللی آرشیوهای صوتی و دیداری-شنیداری (یاسا^{۱۶}) و شورای هماهنگی انجمن‌های آرشیوهای دیداری-شنیداری (CCAAA^{۱۷}) به منظور افزایش آگاهی کشورهای عضو درباره اهمیت حفاظت از اطلاعات.
۴. افزایش آگاهی عمومی درباره جنبه‌های اخلاقی در پیوند با اطلاعات:
- افزایش آگاهی درباره مسائل اخلاق اطلاعات از طریق گردهمایی‌ها و سپس ترویج دستاوردهای این همایش‌ها؛
 - ترویج آزادی دسترسی به اطلاعات اداری؛
 - ترویج استفاده از انتشارات IFAP زیر عنوان «کاربردهای اخلاقی فناوری‌های نوظهور:

¹⁵ International Council of Archives (ICA)

¹⁶ International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA)

¹⁷ Co-ordinating Council of Audiovisual Archives Associations

یک پیمایش»

- آموزش اخلاق اطلاعات و دولت الکترونیک

۵. ارتقاء دسترسی جهانی و چندزبانی به اطلاعات:

- لابی با دولت‌ها چه در سطح ملی و چه مجامع جهانی برای ترویج پلتفورم‌های باز

اینترنتی؛

- ارتقاء درک بهتری از دسترسی آزاد و چندزبانی به اطلاعات از طریق بحث‌های

موضوعی و نیز کمپین‌های منطقه‌ای؛

- حمایت از تدوین رهنمودها و ابزارهایی برای سیاست‌های ملی در زمینه دسترسی آزاد و

چندزبانی به اطلاعات؛

- تقویت و ترویج پورتال نرم‌افزارهای رایگان و منبع باز (FOSS¹⁸) یونسکو و

توانمندسازی کشورها در استفاده از چنین نرم‌افزارهایی؛

- تقویت و ترویج پلتفورم آموزش باز یونسکو که دسترسی مشارکتی به دوره آموزشی

رایگان موجود فراهم کرده و منابع دارای مجوز باز برای گروه‌های تخصصی و نیز توسعه جوامع

محلی است؛

- حمایت از خلق محتوای چندزبانی و متنوع از نظر فرهنگی در محیط سایبری و ارائه

تسهیلاتی برای زبانی‌هایی که در خطر نابودی هستند؛

- ارتقاء تولید منابع دیجیتالی قابل دستیابی برای افراد ناتوان جسمی؛

- حمایت از ایجاد ابزارهای منبع باز برای پردازش اطلاعات، استانداردهای

¹⁸ Free and Open Source Software

میان‌کنش‌پذیری، فراداده، سفارش محتوا، رابط‌های کاربری مجموعه‌های دیجیتال، ابزارهای جستجو، ابزارهای حفاظت از اطلاعات؛

- ترویج توسعه و استفاده از ابزارهای جستجوی چندزبانی در اینترنت؛

- ترویج توسعه و استفاده از ابزارهای ترجمه خودکار» (Bureau of the

.(Intergovernmental Council of the Information for All Programme, 2007

هدف‌های راهبردی، راهبردها و فعالیت‌هایی که برنامه اطلاعات برای همه در دوره زمانی ۲۰۰۸-۲۰۱۳ تعیین کرده، همچنان نیز مبنای فعالیت‌های این بخش از یونسکو می‌باشد. برنامه ۲۰۱۴-۲۰۲۱ نیز تدوین شده، ولی دسترسی به آن در زمان تدوین این نوشتار امکان‌پذیر نبود. البته، بنیان این هدف‌ها و راهبردها که همان مدیریت و بهره‌گیری کارآمد از اطلاعات در جامعه اطلاعاتی است همچنان مورد تأکید است. تحلیل این سند به عنوان یکی از سندهای بالادستی در پیوند با زمینه‌های فعالیت مرکز منطقه‌ای به شناسایی گروهی از فرصت‌های بین‌المللی پیش‌روی مرکز منطقه‌ای کمک کرد. برای کوتاه‌تر شدن نوشتار از تحلیل مورد به مورد راهبردها پرهیز شد. با این حال، در این نوشتار مورد‌های مهم با استفاده از خط زیرین مشخص گردیده است. برای نمونه، با در نظر گرفتن پوشش جغرافیایی دامنه خدمات‌رسانی مرکز منطقه‌ای که برخی کشورهای کمتر توسعه یافته اولویت‌دار یونسکو را پوشش می‌دهد، راهبرد حمایت مالی از «پروژه‌هایی در زمینه استفاده خلاقانه از اطلاعات برای توسعه» می‌تواند برای مرکز منطقه‌ای یک فرصت اقتصادی قلمداد شود. همچنین، راهبردهای حمایتی IFAP از خلق و مدیریت محتوای چندزبانی فرصتی دیگر پیش‌روی مرکز منطقه‌ای است که با توجه به تنوع زبانی منطقه زیر پوشش خود می‌تواند از آن بهره‌گیرد.